23

MATTHÆI COLLIN

IN INCLYTA AC ANTIQUISSIMA UNIVERSITATE
VIENNENSI MEDICINÆ DOCTORIS

AD

PERILLUSTREM
AC DOCTISSIMUM DOMINUM

ERNESTUM GODOFREDUM
BALDINGER

PHILOSOPHIÆ AC MEDICINÆ
DOCTOREM

POTENTISSIMO
PRUSSORUM REGI

AB EXERCITIBUS MEDICUM ORDINARIUM

SOCIETATIS TEUTONICÆ IENENSIS LITERARUM ELEGANTIORUM SODALEM ETC.

EPISTOLA

QUA

DEMONSTRATUR, PUSTULAS MILIARES MALE A QUIBUSDAM MEDICIS, FACTITIAS ET SYMPTOMATICAS, DICI.

VINDOBONÆ,

TYPIS, JOANNIS THOMÆ TRATTNER, CÆS. REG. MAJEST. AULÆ TYPOGR. ET BIBLIOPOLÆ.

MDCCLXIV.

Si TIBI VIR DOCTISSIME minus perſuaſum fuiſſet, miliarium perinde ac variolarum & morbillorum eruptionem eſſe criſin metaſtaticam ſumme ſalutarem, id indubitatum TIBI reddidiſſet inſigne levamen iſtud, quod ab harum puſtularum eruptione in TUO graviſſimo morbo percepiſti: terribilium enim ſymptomatum multitudo, maxime vero convulſiones, quibus toto corpore agitabaris, delirium, catarrhus ſuffocativus ex difficillima, ſtertoroſa, anheloſa reſpiratione, inteſtinorum acerbus dolor, pulſus intermittens cum integra virium

proſtratione, efficiebant, ut TUAM omnes deſperarent ſalutem, uſque ad decimum quartum morbi diem, quo puſtulæ miliares magnæ, & copioſæ prorumpentes, ſubito ſedabant convulſiones, alia ſymptomata multum levabant, ut exinde morbus in dies verteretur in melius.

Levamen iſtud, quod ab hac eruptione TE percepiſſe, in litteris TUIS, mihi retuleras, quodque alii, quibus ex hoc morbo evadere datur, ſentiunt ægri, & mala, quæ ab eadem retrocedente oriri noris, vel ideo notatu digniſſima ſunt, quod etiam nunc, pauciſſimi quidem, ſed magnæ famæ medici exiſtant, qui hancce depoſitionem non modo *plerumque*, in Germania, calido regimine & medicamentis cardiacis, arte gigni, ſed etiam *ſemper* ſymptomaticam eſſe, ac proinde futuras mox puſtulas præcavendas, præ-

ſen-

ſentes arte tollendas, vel ſaltem, tanquam nulla adeſſet eruptio, morbum curandum eſſe, *unguibus roſtrisque* defendunt.

Quam magnam TU VIR CLARISSIME habes lætandi cauſam! quod ii Medici, qui TUI curam habuere, non crediderint miliarium eruptionem debere impediri aut retropelli: id enim unum adhuc deerat, ut animam efflares; quamquam & ſolius morbi malignitate id ipſum accidere potuiſſet, ſi modo miliaria fortuito caſu retroceſſiſſent. Hujus generis exempla plurima habent practici; & ego ipſe elapſa hyeme vidi, in Noſocomio Fratris mei, puellam 24 annorum, febre continua cum tertiana laborantem, quæ etſi magnum tum univerſi corporis, tum præcipue pectoris levamen, a miliarium eruptione perceperit, tamen, dum ſub paroxyſmo febris tertianæ exanthe-

mata retrocederent, licet viribus valens, ingenti anxietate & delirio correpta, poſt aliquot dies mortua eſt. Gratulor proinde TIBI VIR CELEBERRIME, quem & melior naturæ conditio, & medentium certior peritia, tanto eripuerunt diſcrimini.

Quod autem attinet ad eos, qui, licet plurimis Auctorum fide digniſſimorum obſervatis, licet propriis etiam infortuniis, toties jam & de naturali miliarium geneſi, & de critica eorundem indole, & de ſummo retrocedentium periculo convicti, non modo errorem in re graviſſima fateri nolunt, ſed eum etiam latius in dies propagare conantur, illi certe meditationum ſuarum fructum perdunt, propriaque monita negligunt; eos ipſos enim perſuaſiſſimos eſſe video, *nihil utique profuturum medico, opinionem gloriæ inanis cupiditate, non minus inepte quam pertinaciter, tuitum*

eſſe,

eſſe, quando ante ſupremum tribunal comparebit, ſeveram rationem daturus, non qua ſuam ſententiam maxime ſtrenue propugnaverit, ſed qua concreditam ſibi proximi ſalutem maxime promoverit.

At iſta vere philoſophica cogitandi ratio impedire tamen non poteſt, quo minus & hodiedum erroneæ ſuæ opinioni pertinaciter inhæreant; modo enim queruntur, modo iraſcuntur, & quod ſufficienter ad argumenta, quæ pro naturali miliarium origine, eorumque ſalutari effectu adferuntur, reſponderint, & quod ſat ſuperque probaverint, hanc eruptionem *ſemper* ſymptomaticam, eamque in Germania, *plerumque*, factitiam eſſe, ut olim, ita & nunc adhuc voce, calamoque defendunt, aliterque de hoc morbo ſentientes appellant TYRONES. Recte quidem me vocant Tyronem, & ſum; ſed multis aliis

Medicis, qui hoc eodem appellati nomine ſubintelliguntur, & in quos telum ex induſtria jactum eſſe videtur, atrociſſimam faciunt injuriam. Debuiſſent ſaltem cæteris aliis, qui, licet ſcripſerint miliaria eſſe critica, tamen Tyrones non ſunt, his inquam omnibus, & iis maxime, quos olim tanquam viros artis peritos laudabant, commendabantque, parcere debuiſſent. Plures eorum utique, qui nunc vituperantur, laudatos, ſummoque ſtudio commendatos fuiſſe, palam eſt; ſed ex iis unicum tantum, Fratrem meum nempe, nominabo, quem, ſi defendere voluiſſet miliaria ſymptomatica, factitiaque eſſe, perpetuis forte laudibus extuliſſent. Cum vero non perinde atque illi de miliaribus ſentiat, eum pie fama ſpoliant, eumque medici titulo indignum eſſe exiſtimant. Itaque nunc & ille Tyro eſt: & omnes, qui cre-

dent

dent miliarium puſtularum eruptionem poſſe critice morbum judicare, ejusdem claſſis erunt, immo & homines irrationabiles; hoc enim ſenſu textum illum accipio, quo Medicum rationabilem non poſſe miliaria vocare critica aſſerunt. RAT. MED. TOM. VIII.

An illi medici rationabiles, qui alios tam indecore, tamque injuſte laceſſunt, ſua uſi ſint ratione, TIBI VIR DOCTISSIME, dijudicandum relinquo. Ego vero, quomodo & quouſque probent, miliaria ſemper ſymptomatica, & pleraque factitia eſſe, examinabo, & patefaciam. Quod primo dicunt, exacte ſe reſpondiſſe ad argumenta noſtra, id magnificentius ab iis dictum eſſe, facile, ut opinor, mecum convenies. Etenim indolem illius materiæ, quæ miliaria facit,

non explicuerunt: quod tamen ſumme neceſſarium erat, ut demonſtrarent, miliaria non ex alia cauſa, quam ab humorum degeneratione naſci; & tunc non ſibi fortaſſe tot in locis contradixiſſent. Nam ſi miliaria, ut illi ipſi concedunt, quod etiam accidit, in morbis occurrant, in quibus præter pulſum parum febrilem, cum quadam laſſitudine, nihil præternaturale apparet: tum omnino ſequitur, quod ad generationem harum puſtularum talis degeneratio non requiratur, qualis eſſet illa, quam a lecti calore, & ab intempeſtivo cardiacorum uſu repetunt. Et cum in morbis, qui fere nihil moleſtiæ faceſſant ægris, erumpere miliaria norint, quid eſt igitur, quod hæc in Germania pleraque factitia dicant? putantne forte ſe bene honori ſuo conſulere, deprimendo alienum? utique non præterit illos, quam

ſæpiſſime morbos dari, in quibus, ſine ulla Medici, aut ægri, aut adſtantium culpa, febris tanta eſt, ut, dum ſanguis furibundo quaſi impetu per vaſa fertur, ſumma humorum degeneratio naſcatur: in his ſaltem morbis, miliaria, ſi ea ex degenerantibus humoribus oriantur, malæ medendi methodo tribui non poſſunt.

2$^{do.}$ Non dixerunt: quare hic morbus per plures annos Lipſiæ graſſatus ſit, antequam ad alia loca ſe ſe extenderit, dum tamen eadem medendi methodus in tota Germania adhibebatur?

3$^{tio.}$ Quare in omnibus locis, ubi cardiaca ſtimulantia excitantia, & regimen calidum in uſu ſunt, aut fuerunt, non apparuerit? & cur maxime non in Hollandia, ubi hæ cauſæ toties, ut ajunt, aphthas generarunt?

4$^{to.}$ Qua-

4$^{to.}$ Quare non in tota Europa, dum morbi, in quibus hunc generari dicunt, ubique occurrentes, non raro tam graves ſunt, ut arte ſuperata, ſummaque humorum nata corruptione, mortem inferant.

5$^{to.}$ Quare miliaria non æque naturalia dicerentur ac variolæ & morbilli.

Quas autem Frater meus propoſuit quæſtiones alius ſunt generis: ille enim, licet in curandis morbis eadem prorſus methodo utatur, quam orbi literato jam diu notam fecit MAGNIFICUS D. STÖRCK, morbos tamen nonnullos exanthematicos, quos tum in civitate, tum in ſuburbiis, anno elapſo curandos habuerat, & medicamenta, quæ in iisdem exhibuerat, retulit, atque his omnibus, ut nullum ſupereſſet dubium, diætam & regimen, quæ in ſuo Noſocomio obſervantur, adjungebat, rogando ſingulatim.

1$^{mo.}$ Num

1mo. Num medicamenta, quæ in morbis, quorum retulit hiſtorias, exhibuit, ſint cardiaca excitantia?

2do. Num ea, quæ in ſuo Noſocomio in uſu ſunt, tenuia juſcula, legumina, Panatellæ, ex Rad. Acetoſ. Bardan. & Hordeo factæ, etiam ad calefacientium claſſem referri debeant?

3^tio. Num ad calidum Regimen quoque referenda ſit ſimplex lodix?

4to. Num conclavia, temperato in iis & ad Thermometrum moderato calore, & renovato continuo aëre, mereantur dici calida?

5to. Quare ſæpe obſervatum ſit, quod ægri omnium proximi ad fornaces, remotiſſimi a januis, non habuerint exanthemata: dum proximi ad januas, omnium remotiſſimi a fornacibus, his ſcatebant? & quare demum 25. ægri in eodem cubi-

biculo jacentes, ab exanthematibus fuerint immunes: dum in alio ejusdem ac prius magnitudinis, in quo 10. 12. tantum ægri decumbebant, graſſabantur?

6$^{to.}$ Rogabat, ut illos binos medicos nominarent, quos dicebant, in ultimo bello, non vidiſſe exanthemata, inter milites ſuæ curæ demandatos; atque ſciſcitabatur, & Noſocomia, quibus illi Medici præfuerunt, & medicamenta & regimen, quæ adhibuerunt, & numerum mortuorum ſuorum, ſive exanthematicorum, ſive non exanthematicorum: idque tanto potiori jure rogabat, quod alii ejusdem Exercitus Medici plane contrarium teſtentur; maxime vero quod Doctiſſimus Graffenhuber Protomedicus, eorum nomina & Noſocomia, in quibus operam navarunt, ut & eorum miracula, ignoret. Hæc itaque percontatio juſta

æque ac neceſſaria erat: ſiquidem non modo anonymorum inviſibiliumque teſtium nulla eſt auctoritas, ſed & falſitatis ſuſpicio major exoritur, dum in lucem prodire citati recuſant.

Has autem præcedentes quæſtiones propoſuerat Frater meus, ut illi, qui medicamenta excitantia & regimen calidum incuſant, judicarent, utrum cauſæ illæ, vel in methodo, quam adhibet ipſe, vel in Noſocomio, cui præeſt, reperiantur, ſuamque de hac re promerent opinionem. Verum ne verbulum quidem, neque ad illas, quas ex epiſtola Fratris mei, neque ad eas, quas ex diſſertatione mea retuli, reſpondere. Nec tamen ideo ſibi temperavere, quin palam exclamarent: has objectiones, ſi non ex animo malevolo, ſaltem defectu attentionis natas: quaſi vero omnis jam ſublata ſit contro-

ver-

verſia, damnatis quæſtionibus, quas reſolvere non poterant.

Tu vero CLARISSIME VIR, facile vel ex ipſo ſingulari hocce diſputandi modo, perſpicies, quod omnibus ſuis injuriis ea, quæ ad paginam 190. ſe dilucidaſſe jactant, nonniſi admodum leviter perſtrinxerint, & quod, ſi pagina 109. *Propoſuerint, ſtatuminaverint, unguibus roſtrisque defenderint* hypotheſin, qua credere jubent, miliaria pleraque in Germania eſſe factitia, id ſine ulla veri ſpecie fecerint.

At eludere ſaltem conati ſunt a me propoſita argumenta. Videamus, quam feliciter, quamque e votis hoc ceſſerit.

1mo. Dixeram in mea diſſertatione, eſſe Aphthas inter & miliaria, ratione ſymptomatum, affinitatem tantam, ut inſtituta inter utrumque morbum comparatione,

re-

reſponderi debeat affirmative ad problema hoc ab Illuſtriſſimo L. B. VAN-SWIETEN propoſitum: nempe, *an non aphthæ Batavis miliarium vicariæ ſint?* neque iſti Medici negant, talem, quam dixi, ſymptomatum affinitatem inter utrumque morbum obtinere, ſed rem alio modo urgent: ne enim ob ſymptomata in utroque hoc morbo ſimilia cogantur propria damnare verba, aphthas etiam in Hollandia eſſe factitias nunc perhibent, ideo quod in principio morbi, ajunt, dato purgante, illæ præcaveri poſſint

Verum quidem eſt, quod, quamvis aphthæ in Hollandia eſſent factitiæ, non ſequeretur miliaria in Germania eſſe factitia; videntur tamen æque male de aphthis ac de miliaribus judicaſſe. An ex ſordibus aliquando in primis viis hærentibus putant naſci materiam aphtharum,

ibique ita hoſpitari, ut humores circulantes ſenſim non ingrediatur, vel hanc ex tota humorum maſſa poſſe purgantibus educi? neutrum, credo, dici poteſt: etſi enim facile intelligatur, ſordes in primis viis hærentes nocere poſſe, non aliter tamen nocebunt in Hollandia, quam in aliis locis plurimis, in quibus nec aphthæ, nec miliaria apparent. In illis igitur Regionibus, ubi aphthæ familiares ſunt, neceſſe eſt, ut talis materia exiſtat, quæ non ex malo regimine, aut neglectu, aut alio Medici errore, ſed propria ſua indole illas producat.

Si autem ita eſt, ut in quadam Regione hæc exiſtat materia, quæ ſenſim corpus ingrediatur, quæque humores inficiat, ut revera inficit, tum, accenſa febre, nemo poterit illam purgantibus educere, quin ægrum peſſundet: imo ſi quis eum

hoc modo penitus exhauriret, nondum fortaſſe, omnem illam materiam eliminaret.

Præterea dum regimine calido & medicamentis cardiacis excitantibus aphthas & miliaria generari dicunt, rationem non reddunt, quare aphthæ in Germania, alioquin calido regimine & medicamentis cardiacis, ut ipſi volunt, abutente, non æque frequentes ſint ac in Hollandia; & quare miliaria non infeſtarint Hollandiam, dum toties aphthas ibidem Sylviana methodo genitas eſſe dicunt.

Non dubito, quin illis explicatio hæcce viſa ſit impoſſibilis: erat tamen pernecessaria, ut ſuæ hypotheſi quamdam affingerent veri ſpeciem. Quis enim credat, regimine & medicamentis calidis, aut ſi mavis, Sylviana methodo, tam frequenter aphthas in Hollandia gigni, dum alibi rariſſime apparent, licet eædem cauſæ in

aliis Regionibus plurimis, imo ubique reperiantur: morbi enim acuti, qui nulli parcunt Nationi, ſua indole aliquando maligni, aliquando etiam benigni quidem, ſed hominum incuria, vel contraria ab illis adhibita medela, non raro lethales redditi, idem plane ac ſylviana methodus præſtare poſſunt.

Dein qui longa annorum ſerie, hunc morbum diligentiſſime obſervavit, qui de illo tam diſerte, tamque exacte ſcripſit, Illuſtriſſimus VAN-SWIETEN, ne minimam quidem facit mentionem, ſe unquam aphthas tali modo genitas vidiſſe. An illi Medici, qui factitias eas adeo audacter vocant, experti loquuntur? an eas ubique generare poſſent?

Dicam hic, ne id obliviſcar, eſſe ad paginam 112. Tom. VIII. aliquid, quod unicuique legenti valde ſuſpectum videri

ri debet, ubi ſic perorant „ Belga natus „ & ſpatio 19. annorum luculenta ibidem „ praxi exercitatus, certi quidquam & „ novi de aphthis proferre potui, ut- „ pote qui pluribus annis poſterior Ma- „ gni Boerhaavii in coll. Pract. auditor fue- „ rim, quam Ill. Præſes. *&* *pagina* 114. „ Verum triennio ante ſua fata, vidi, „ audivique venerabilem ſenem (Boerh.) „ gloriantem & exultantem, quod *in dies* „ *aphtharum crebritas minueretur*, ſpem- „ que ſui interitus daret.

Notum eſt, Illustrissimum L. B. van-Swieten eſſe quoque Belgam natum, viginti fere annorum ſpatio Boerhaavii auditorem fuiſſe, & quod notatu dignius eſt, conveniſſe Boerhaavium ad extremum usque diem ejus. De hac re enim nullus dubitare poteſt, cum in ſua Præfatione dicat „ dum acerbum Magni

„ BOERHAAVII funus, Academia, Civi-
„ tas, Reſpublica, imo per orbem ter-
„ rarum lugerent omnes boni, videbar
„ & mihi non minimam juſti mœroris
„ cauſam habere, cum *irreparabile da-*
„ *mnum feciſſem, & perdidiſſem oracu-*
„ *lum, quod in rebus dubiis ſemper con-*
„ *ſulere licuit.*

Merito igitur dubitare quisque poteſt, num BOERHAAVIUS triennio ante ſua fata gloriatus ſit, quod aphtharum crebritas imminueretur? id enim ILLUSTRISSIMUS L. B. VAN-SWIETEN certiſſime & audiviſſet, & in ſua praxi obſervaſſet; atque cum de aphthis ex profeſſo egit, rem tanti momenti neutiquam omiſiſſet

Sed quid opus eſt multis verbis probare aphthas tum temporis in Hollandia non fuiſſe rariores, cum id ipſum ILLUSTRISSIMUS L. B. VAN-SWIETEN pau-

paucis extra omne dubium ponat: & mirandum eſt omnino, quod illi medici, qui tamen maximi hujus Viri opera diligenter volverunt, qui ex iisdem tam pulchras de morborum criſibus obſervationes collegerunt, & quaſi ſuas fecerunt, mirandum eſt, inquam, quod in capite de aphthis non invenerint illum locum, ubi dicit, quod, *cum olim in patria praxim faceret, nihil frequentius occurreret, quam aphthas videre in morbis acutis.* His viſis cuique concludere datur, aphthas eo, de quo loquuntur tempore, rariores quam antea, non fuiſſe.

Quod vero poſtea ſcribunt, ſe ultimis Batavæ ſuæ praxeos annis, vix bis vel ter in anno vidiſſe aphthas in morbis acutis, id forte majoris eſſet momenti, ſi, ab edito de diviſione febrium tractatu, in hunc uſque diem, non pariter dixiſſent,

exanthemata Viennæ apud Fratres Miſericordiæ rariſſime occurrere, cum tamen certiſſimum ſit, & toti civitati notum, hos Fratres æque frequenter nunc ac antea videre exanthemata tum miliaria, tum petechialia.

Huc accedit, quod prius quam lucem viderit Sylvius, aphthæ Batavis fuerint familiares, quin etiam eas HIPPOCRATI notas fuiſſe demonſtravit ILLUSTRISSIMUS L. B. VAN-SWIETEN. An etiam, quem toties teſtem volunt, quoque criminis inſimulabunt HIPPOCRATEM ?

Nec hoc totum eſt, ſed aphthas non poſſe *honeſta appellatione* dici criticas aſſerunt, quod manifeſte contrarium eſt illis, quæ in Commentariis ILLUSTRISSIMI L. B. VAN-SWIETEN reperiuntur: „ ſed & obſervatur, ait, intra paucas „ horas quandoque diſparere aphthas, illi-

„ co

„ co recrudeſcente febre, cum moleſtæ
„ oppreſſionis ſenſu circa præcordia, quæ
„ non levantur, niſi denuo aphthæ pro-
„ dierint. *Et alibi* „ Criticam autem eſ-
„ ſe metaſtaticam illam depoſitionem ma-
„ teriæ morboſæ ad ſuperficiem oris in-
„ terni, & primarum viarum, unde aph-
„ thæ oriuntur, plurima docent obſerva-
„ ta: ſæpe vidi criticis diebus prodire
„ aphthas cum inſigni morbi levamine,
„ & longe minus tutas inveni, dum alio
„ morbi tempore erumperent. - - - -
„ cum ergo aphthæ in morbis revera
„ CRITICÆ ſint, non mirum eſt pertur-
„ bationes criticas præcedere - - - - tunc-
„ que videtur materia morbi ſoluta qui-
„ dem & mobilis reddita, adeo tamen
„ malignam indolem habere, ut, dum hu-
„ mori vitali miſta per vaſa fluit, omnes
„ omnino vires proſternat, antequam ad

„ ſuperficiem primarum viarum deponatur; illa autem facta depoſitione, *vires ſolent reſurgere.*

Si ergo facta, die critico, aphtharum eruptione, inſigne morbi levamen percipiatur & vires reſurgant: & ea retrocedente febris iterum accendatur, cum moleſtæ oppreſſionis ſenſu circa præcordia, quæ mala tollantur, ſi denuo aphthæ prodierint: quis illas non vocabit criticas?

Mirum plane ac inſolitum objiciunt argumentum: quod nempe *honeſta appellatione* non poſſint dici criticæ, quia Boerhaavius, inquiunt, illas ad criſin difficilem retulit. Utique & inde luculenter apparet, quod has Boerhaavius ſalutaverit criticas. Sed an non etiam criſis difficilis, tamen *honeſta appellatione* criſis dicitur? ſi ob hanc rationem aphthæ non ſint criticæ, tunc nec morbilli,

qui

qui ſub eruptione ſua febrim & tuſſim plerumque augent; nec variolæ, quæ facta jam eruptione mortem ſæpe inferunt; nec abſceſſus a materia morbi jam cocta, & in partes quasdam corporis delata facti, morbumque præſentem tollentes, critica vocari merentur: difficiles enim ſunt omnes illæ criſes. Hinc non immerito concluderet aliquis, illos medicos, nullam, ſaltem cutaneam, nullam, in qua periculum eſt, admittere criſin.

Atque iſta ſufficiunt, ut demonſtretur, illos æque male de aphthis ac de miliaribus judicaſſe. Nunc ad rem redeo.

Miliaria ſi methodo calidæ ſuam deberent originem, longe antequam Lipſiæ apparuerint, nota fuiſſent: Sylvius enim cui præcipue calida methodus tribuitur, jam anno 1637. promotus eſt, dein duos annos Hannoviæ, duos Lugduni Batavo-

rum

rum habitavit, inde Amſtelodamum ivit, ubi ſpatio 17. annorum praxim exercuit. Miliaria vero, quantum accurate ſciri poteſt, tantum circa annum 1652. obſervata ſunt in his Regionibus: nihil refert ad meam rem, ut ea veteribus nota fuerint; ſive enim veteres noverint miliaria, ut contendit Cl. FORDICE quondam immortalis BOERHAAVII diſcipulus, qui, ut TIBI celeberrime VIR notum eſt, ex omni parte refellit eorum opinionem, qui putant, miliaria eſſe morbum medicamentorum calidorum abuſu, arte productum; ſive nunquam ea viderint, mihi ſufficit, quod tantum circa annum, quem mox dixi, hæc exanthemata, in Germania, apparuerint, ut probetur non, poſſe dici factitia: maxime cum Batavi, apud quos medicamentorum calefacientium Auctor degebat, ea non priusquam Germani

ni viderint. Utique SYLVIUS, ſi ejus methodo miliaria gigni potuiſſent, ea certo generaſſet Amſtelodami; & dum Lugduni Batavorum anno 1658. cathedram conſcendit, & numeroſos ſuis principiis imbuit diſcipulos, ſuaque opera brevi poſtea edidit, miliaria non modo omnes Germaniæ provincias indiſcriminatim invaſiſſent, ſed & omnem Hollandiam, pluresque alias Regiones infeciſſent.

Vide nunc CLARISSIME VIR, num bene ad hanc rationem reſponderint, opponendo ſequens argumentum?

„ Si congreſſus venereus, *ajunt*, poſ-
„ ſet luem veneream & gonorrhœam crea-
„ re, hanc & illam creaſſet jam ante nu-
„ meroſa ſæcula: ſiquidem obtinuit ſem-
„ per ejuſmodi congreſſus; atque ante
„ finem ſæculi 15 nullibi Europæorum lo-
„ corum morbus hic notus fuit; ergo

„ eundem producere congreſſus vene-
„ reus non potuit.

En argumentum, quod meo opponunt, ingenuitate pene ſingulari fatendo, ſe, facti rationem rogatos, nihil reſpondere poſſe, niſi quod ſub finem 15 ſæculi morbus venereus ab impuro congreſſu contractus, primo in Regno Neapolitano apparuerit, & dein, prout infectorum commercio homines ſuccedente ordine uſi ſunt, reliquos invaſerit Europæos. Sed eo ipſo certe ſatis ad proprium argumentum reſpondere: etenim luculentiſſime probant ipſimet, luem veneream, nequaquam utriusque ſexus commercio poſſe creari, ſed tantum eo cum infectis habito contrahi. Adeoque cum virus in alterutrius corpore præſens communicari debeat, ut morbus iſte contrahatur, bona & vera eſt eorum concluſio:

quod

quod *congreſſus venereus non creet luem veneream.*

Præterea morbus hic in omnibus Regionibus, prout infectorum commercio homines uſi ſunt, contractus eſt. Miliaria vero per plures annos Lipſienſibus unice infenſa fuere, dum in tota Germania tamen eadem medendi methodus adhibebatur; & in illis Regionibus, in quibus hæc eadem methodus ſummum habuit uſum, viſa non ſunt; necdum in quibusdam aliis, ubi hac ætate, cauſa illa reperitur, apparent. Nunquid ergo claudicat hæc paritas?

Quomodo lues venerea duxerit originem, adhuc ignoratur: hoc tantum medicorum maxima pars putat, quod ea primo a tempore detectæ Americæ in Europa apparuerit; ſed neque iſtud adeo indubitatum eſt; ſunt enim Auctores

obvii,

obvii, qui huic opinioni vehementer reclamant: ita D. SANCHEZ Doctiſſimus Medicus Portugallus olim IMPERATRICIS Ruſſiarum Annæ Archiater & nunc Pariſiis degens, libro ante paucos annos edito, probavit, ante iter Chriſt. Columbi in Americam, jam in Europa cognitam fuiſſe luem veneream. Imo & jam olim Auguſti CÆSARIS ætate, Campaniæ populis infeſtam fuiſſe Cl. PLATNER. & anno 1696. Pariſiis degens D. LANFRANSCUS manuſcripto, quod hodie in Regis Galliarum Bibliotheca habetur, probat luem veneream ſemper extitiſſe. Verum quidem eſt, quod hic morbus ab obſidione Neapolis magis notus fuerit, ſed ſemper tunc infectorum commercio, ut nunc, contrahebatur: *neque a non infecto, vel non infecta eodem hoc morbo, unquam orta deprehenſa eſt lues venerea.* BOERHAAVIUS

Alia

Alia ratio, quam attuleram, & quæ ſine controverſia probat, miliaria, in Germania reperiunda, non eſſe arte producta, hæc eſt, quod in hac ipſa urbe, licet neque regimen calidum, neque intempeſtivus cardiacorum uſus incuſari poſſit, miliaria admodum frequentia ſint, tum in privatis ædibus, tum in Noſocomio Fratrum Miſericordiæ, Pazmaniano, Hiſpanico, tum apud illos quidem, qui hunc morbum factitium vocant.

Sed quod, cum meam diſſertationem edidi, tacueram, quodque perpetuo tacuiſſem, ad id evulgandum nunc me cogunt. Ex omnibus ſupradictis Noſocomiis unum illud, quod ſcilicet eſt apud Fratres Miſericordiæ, ante quatuor annos elegerunt, ut cætera alia fortius inſectarentur. Itaque Noſocomium iſtud, per plures annos & fere uſque ad annum

1758. exanthematum crebritate adeo infame fuiſſe promulgarunt, ut calculo ægrotantium quotannis rite ſubducto, ſemper 30 ægri ex 100 acute decumbentibus exanthemata perpeſſi eſſent; poſtea vero majori ægrorum cura, & methodo Hippocratica, Sydenhamiana, Boerhaaviana adhibita, ſex modo ægri intra duos annos aut petechiis aut miliaribus laboraſſent: atque, ut dicunt, hujus rei fidem faciunt Fratris Bertrandi Diaria.

Verum Fratris Bertrandi teſtimonium quam maxime a veritate alienum eſſe, declararunt in Epiſtolis ſuis, CL. Præceptor meus H. J. N. CRANTZ, & Frater meus, dein qui iſti Noſocomio præeſt DOCTISSIMUS QUARIN, qui etiam illud, eo, de quo loquuntur, tempore, continuo frequentabat, eandem nunc, quæ olim fuerat, exanthematum crebritatem in ſuo Noſoco-

ſocomio eſſe, & illos graviter errare, qui perhibent, hæc exanthemata ibidem fuiſſe adeo frequentia, ut 30 ægri ex 100 acuta laborantibus, iis affecti fuerint, & Fratres Miſericordiæ nunquam condidiſſe Diaria, mihi palam teſtatur. Atque dum dicunt, quod hæc Diaria in ſuos uſus exaraverit Frater Bertrandus, omnino a veritate aliena referunt; ſi enim, quo tempore ille in hoc Monaſterium intraverit, bene recordentur, ſi meminerint, quale ſit monaſtici inſtituti tyrocinium, & quamdiu Fratres in hocce Monaſterio eſſe debeant, priuſquam illis inter ægros verſari liceat, tum videbunt, Fratrem Bertrandum, ſpatio tantum unius anni, potuiſſe ægros & morbos obſervare, eo tempore, quo dicunt fuiſſe hoc Noſocomium exanthematibus infame.

Quomodo igitur poſſibile eſſet, ut ex hujus Fratris Diariis, ea, quæ in ſua diviſione febrium ſcripſerunt, deprompſiſſent? Quomodo ille cæteroquin bonus Frater potuit unico anno conficere Diaria, quibus probaret, antea, imo multis annis, antequam hoc vidiſſet monaſterium, ſemper 30 ægros ex 100, laboraſſe exanthematibus?

Nec dum tamen ſibi ſatis habent, ante quatuor annos tam falſa ſcripſiſſe, & Doctiſſimum QUARIN pluries nolentem citaſſe: me nunc ad iſtud Noſocomium invitant, aſſeruntque, me ibidem viſurum, 140, 150 ægros pleroſque acute decumbentes, quorum *ſæpe unus*, *duo*, *tres*, ſæpe nullus exanthemata habet.

Meminiſſe oportet, quod in diviſione febrium biennii ſpatio, tantum ſex ægros, qui laborarint exanthematibus, numerarint; nunc autem, *ſæpe unum*, *duos*, *tres*,

exan-

exanthematicos, apud hos Fratres, reperiri ſignificant; adeoque exanthematicorum numerum, contra quam dixerant in diviſione febrium, longe majorem eſſe ipſimet fatentur.

Invitatus tamen illuc ivi, ubi ſtatim de alio, quem in enumerandis ægris commiſerunt, errore convictus fui: non enim ſicut illi, feci, qui cum ſibi nunciatum eſſet, tres homines miliaribus affectos eſſe, præ Noſocomii foribus manſerunt; ſed intravi, & ægros per plures ſeptimanas examinans, exanthemata æque frequentia in hoc ac in aliis Noſocomiis vidi, quin etiam animadverti, eſſe ſolummodo 114 lectos, quorum unum quiſque homo occupat; ex quo conſtat non poſſe 140, 150 ægros ibidem reperiri, niſi iis forte temporibus, quibus morbi epidemice graſſantur, quibusque ægri in pavi-

mento decumbunt, donec detur locus vacantibus lectis aut per mortem, aut per ſanationem decumbentium.

Sed quod præ cæteris omnibus mirandum, eſt, quod Cl. QUARIN citent non ſecus, ac ſi ille Fratris Bertrandi teſtimonium confirmaſſet, citant, inquam, eum, qui jam jam illos rubore ſuffundet.

Teſtor, Fratres Miſericordiæ, nunquam condidiſſe Diaria, ea omnia, quæ Frater Bertrandus de Noſocomio retulit, falſa & iniqua eſſe, Noſocomium noſtrum nunquam, aut perverſa medendi methodo, aut exanthematibus mala (ut quidam volunt) arte productis, infame fuiſſe, neque nunc acute decumbentes ab eruptionibus adeo liberos eſſe, cum quinque ſeptimanarum ſpatio, inter quinqua-

ginta

ginta novem, acutis morbis laborantes, novem miliaribus, unus petechiis, correpti fuerint. (*)

Viennæ 7. Martii anno 1764. (L.S.) Joſ. QUARIN S. C. R. M. ſanit. Conſil. & Noſoc. F. F. Miſ. Phyſicus.

Perpende quæſo, Doctiſſime VIR, hocce teſtimonium; vide quo fundamento, qua veri ſpecie toties dicere potuerint, Fratrum Miſericordiæ Noſocomium multis ab annis fuiſſe exanthematibus infame,

(*) Hocce teſtimonium ut afferrem, vel ideo neceſſarium putavi, quod meum, in diſſertatione inaugurali olim a me promulgatum, ceu candidati medicinæ, & ad teſtem hac in re agendum inepti, deſpotice pro more ſuo, rejecerint, quamquam illi ipſi, cum ita forte res poſtularet, non veriti ſint, & olim adverſus Illuſtr. HALLERUM, inauguralem extollere Radniczkii pariter candidati Diſſertationem, & nunc contra incomparabilem TRALLESIUM, citare efficacem, ſi Superis placet, Kratochwill medicinæ ſtudioſi auctoritatem.

poſtea vero ſex modo ægros biennii ſpatio his laboraſſe.

Itaque nunc evictum eſt, quod ea, quæ de horum Fratrum Noſocomio ſcripſerunt, minime ſibi conſtent. Nec tamen palinodiam canendo, miliaria quæ in illo reperiuntur, ab intempeſtivo cardiacorum uſu repetere poterunt: propterea quod Methodum, quæ ibidem adhibetur, ut Hippocraticam, Sydenhamianam, Boerhaavianam ipſimet & in diviſione febrium, & in Rationibus Medendi laudent. Sed hæc eadem methodus Viennæ generaliter uſu recepta eſt; & dum pagina 120 Tomi octavi dicunt, Medicos in Noſocomiis & in urbe, ſuburbiiſque reperiri plurimos, qui calidis Alexipharmacis, copioſo præprimis croco, ipſo acutorum principio, perque univerſum eorundem decurſum utantur, id certo,

to, pari ratione dicunt, qua toties aſſeruerunt, apud Fratres Miſericordiæ non niſi rariſſime occurrere exanthemata.

Fere ex hiſce inducerer, ut credam, eo fine hæc ab ipſis dogmata fuiſſe propugnata, ne, quæ in proprio Noſocomio ipſi habuerunt miliaria, arte producta exiſtimentur. Gloriantur enim primo vehementer, quod pauca habeant exanthemata: quod ſpatio decem fere annorum exanthematicos homines tantum 24 in ſuo Noſocomio viderint; tum vero addunt, quod ex his 24 ægris quatuordecim jam antea fuerint exanthematibus affecti. Verum hoc ultimum citra injuriam, ut arbitror, aſſerere non poſſunt: ſiquidem, quod hic omnibus notum eſt, ſuos ægros ſeligunt; multo potiori jure præterea dicere poſſent alii Medici, ſuos ægros jam antea fuiſſe exanthematibus af-

fectos, cum in Noſocomiis, quibus præſunt, non niſi pauperes decumbant, qui, licet eos maxima premat miſeria, ita horrent aliquando Noſocomia quæque, ut ſe deferri non ſinant, priuſquam in extremo jaceant.

De aliis decem vero ſic ratiocinantur: „ Ex cunctorum recenſione, decem ho-„ mines ſpatio decem fere annorum nu-„ meramus, qui alterutrum exanthema, „ aut utrumque in noſtro Noſocomio ac-„ quiſiverunt. Horum decem, tres in „ Noſocomiis exanthemate infectis, ali-„ quantiſper decubuerant; unus negli-„ gentia petechias ſibi comparavit. „ Quinta, ad peripneumoniam neglectam „ extra ædes noſtras habuit ſcarlatinam „ ac miliaria, in Noſocomio vero va-„ riolas & petechias a degeneratione „ humorum ſubtiliſſimorum ſumma. Sex-

„ ta

„ta ex morbo maxime maligno cum
„ mictu cruento fere deſperato, pete-
„ chias contraxit. In reliquis morbus
„ acutus, per 4. 6. 8. 10. dies, negle-
„ ctus, jam motu, calore, labore, ſuper
„ in multos loci verſus errores, maligni-
„ tatem jam contraxerat.

Quid Tu, VIR Clariſſime, de hac recenſione putas? nonne latet anguis in herba? quartus habuit exanthemata propter *negligentiam*, quintus propter peripneumoniam *neglectam*, ſextus ex morbo maxime maligno. In reliquis morbus acutus, per 4. 6. 8. 10. dies, *neglectus*, *jam* motu, calore, ſudore, labore, in multos loci verſus *errores*, malignitatem jam contraxerat.

En multas cauſas! ſed ſi hi ſeptem ægri, vel breviſſimo tantum tempore, in aliis Noſocomiis decubuiſſent: tunc nec

mor-

morbi malignitas, nec negligentia, nec aliud quid, ni fallor, præter illa Noſocomia, incuſatum fuiſſet. Quo enim morbo, quibus Symptomatibus, tres priores affecti fuerint, non dicitur: ſufficit quod in aliis Noſocomiis *aliquantiſper* decubuerint. Et ex eo veriſſimum fit illud utique, quod jam antea ſuſpicabar: quod nempe ſuorum exanthematum cauſam in alios refundere vellent.

Sed etiamſi miliaria ex iis ſolis, quas enarrant, cauſis nata eſſe conceſſero, quod tamen ob rationes antea adlatas ſtatui non poteſt, necdum culpa vacarent: quin imo magis culpandi mihi videntur, cum ſua miliaria tribuant cauſis & Symptomatibus, quæ quoque in aliis Noſocomiis reperiuntur, in quibus tamen nihil, niſi malam methodum incuſant.

Ante-

Antequam ulterius progrediar, & notam eſſe Tibi, Vir doctiſſime, velim hiſtoriam alicujus puellæ, quam pagina 127 ejuſdem tomi octavi in hunc modum referunt. „ Anno currente ad 8. Augu-
„ ſti juvenculam ſuſcepimus, quæ cum
„ continua febre, ædibus expulſa, ad
„ fœminam pauperrimam, ſibi notam,
„ ſe contulerat, ibidemque citra ullum
„ auxilium, ad medium tertium diem ja-
„ cuerat. Inde in quoddam Noſocomi-
„ um, in quo exanthematicorum legio,
„ delata, *ſex horis* citra auxilium, tan-
„ tummodo *plurimum tecta* ac probe ſu-
„ dans, manſit. Inde ad nos, ſella por-
„ tatili bene clauſa, conducta eſt, macu-
„ lis petechialibus hinc inde jam con-
„ ſpicuis - - - - ad meridiem diei quin-
„ ti, febris admodum magna, valido
„ cum ſiniſtri lateris ventriſque dolore,

„ poſt

„ poſt factam ſanguinis miſſionem ob-
„ dormivit, ac ſudore toto pomeridia-
„ no tempore difluxit, maculis petechia-
„ libus inde non promotis - - - quod au-
„ tem notandum, poſt venæ ſectionem die
„ morbi 5to criſis facta videbatur ſudori-
„ bus & alvo.

Tranſmiſiſſem iſta lubentiſſime, niſi circumſtantiæ minime veræ, adjuncta ſimul haud exigua honoris alieni detractione, eſſent relatæ. Etenim ægros in illo Noſocomio, ad quod primo delata eſt hæc puella, lodice ſimpliciſſima tegi, innumeri medici teſtabuntur, eamque puellam per duas duntaxat horas ibidem decubuiſſe, omnes iſtius Noſocomii Miniſtri quibuſvis verbo ſcriptoque legaliter affirmarunt. Hujus fabulæ cauſa, ne quid amplius dicam, eſt, quod ſtragulorum pondere ſudorem, in iſto Noſoco-

mio,

mio, fuiſſe prolicitum, indeque natas petechias, perſuadere cupiant: non aliter, ac ſi homines, in aliis Noſocomiis acuta febre laborantes, nunquam poſſent, niſi ſtragulis obruti, ſudare; iſque ſudor, quem, in proprio tantum Noſocomio, naturalem & petechiis adverſum eſſe ſignificant, ſub aliorum Medicorum cura oboriens, peculiari malignitate infamis, & ſemper petechiis producendis aptus eſſet.

Nihil amplius de hac puella; etſi multa adhuc ad incudem revocari poſſent: miliaria, quæ petechiis ſupervenere, quæ antequam exſiccarentur, febrem ſuſtulere; quæque ſecundo ab eruptione die vidi, & de quibus (licet omni mane de morbo hujuſce puellæ ſermo haberetur) tertio die tantum ſtudioſis mentio facta eſt: hæc, inquam, omnia ſi pertractare vellem, novum & ampliſſimum ſuppeditarent

tarent argumentum; præprimis, cum illi (ut ſunt in ſcribendis morborum ſuorum hiſtoriis non minus fideles quam exacti) miliarium eruptionem, pluribus diebus poſt curatum ex *integro* morbum, factam eſſe dicant pagina 129, ubi & ſimul providentiſſime monent, hanc eandem eruptionem non fuiſſe Criticam: num qua criſis expectanda ſit, poſtquam morbus ex *integro* curatus eſt, non examinabo. Adeoque redeo, unde digreſſus ſum.

Gloriantur rurſus pag. 133. ſe, licet *liberalem quorundam juniorum medicorum in enumerando modum de induſtria imitati ſint, quem tamen non approbant*, pauciſſima exanthemata videre. Pulchrum ratiocinium! ægros 24, qui exanthematibus laborarunt, antea numeravere, horumque exanthematum cauſas, ſummo

cum

cum labore, ſummaque cum ſollicitudine, ſingulatim attulere: an ipſimet forte perſuadere volunt, ſe falſa retuliſſe? id certe non ſatis intelligo. Sed hos ægros exanthematicos, quod noti erant, ſaltem nulla induſtria unquam reticere potuiſſent.

Dum vero raritatem exanthematum, in ſuo Noſocomio obvenientium, prædicant, ad paucitatem morborum acutorum, quos in eo per annum curandos habent, non attendunt. Examinent igitur quot apud ſe, & quot in aliis Noſocomiis acuta febre laborantes decumbant; tum videbunt, æque frequenter in ſuo, ac in alio quovis Noſocomio, occurrere miliaria exanthemata & petechialia.

Mirantur illi medici, me vocaſſe miliaria critica, quod hæc regulariter procedentia, certam efflorefcentiæ, exſiccationis, & deſquammationis periodum ſer-

vent, ut variolæ & morbilli: ſed aſtute omiſerunt cætera omnia ſigna, quibus horum exanthematum eruptionem criticam eſſe evincitur: nempe, quod miliaria, die critico, prorumpant, & ante horum eruptionem, vel ſub eruptione, manifeſtæ plerumque præcedant perturbationes; quod facta eruptione plenaria non modo ſymptomata omnia periculoſa ceſſent, ſed etiam ipſa febris ut in variolis plerumque tollatur; quod denique tales evacuationes quibus criſin tribuunt, ſæpe ſine morbi levamine contingant, donec tandem prorumpentia miliaria levent ſymptomata aut penitus tollant.

Hinc ex omnibus criſeos ſignis, id ſolum, quod leviſſimum eſt, arripiunt, & tum mirabundi clamant: Hippocrates tale quid non vocaſſet criticum! concedo quidem, quod Hippocrates non vocaſſet

mi-

miliaria critica, ob id ſolum, quia certam efflorescentiæ exſiccationis & deſquamationis periodum ſervant; neque ſane a me ob unicam eam rationem critica appellantur; ſed ſi levamen, quod ab hac eruptione bene procedente percipitur, & mala, quæ ab eadem retrocedente exurgunt, obſervaſſet HIPPOCRATES, ille certo, ut veri amantiſſimus, miliaria & critica & ſumme ſalutária eſſe dixiſſet. Neque quo falſam hypotheſin defenderet, quo aliis male faceret, ſequens ab eorum eruptione levamen, aliis evacuationibus, quæ ſæpe non adſunt, tribuendum voluiſſet: quod tamen faciunt illi Medici, qui, cum erroneæ opinionis ſuæ tenaciſſimi ſint, dum alia non inveniunt diverticula, puſtulas eas, quæ in morbis cum bonis ægri rebus prorumpunt, vocant *ſudamina*

na, qualia in æſtivis ſudoribus, etiam ſano homini obveniant.

„ Eruptionem exanthematum, ajunt,
„ moderantur, totamque auferunt: ve-
„ næ ſectione, enematibus, cortice Pe-
„ ruviano, & ægrorum e lecto exem-
„ tione. „

Utique quando magna febris adeſt, cum pulſu duro, pleno, venæ ſectionem omnes comprobant Medici & inſtituunt: utpote quæ motum humorum liberiorem & æqualiorem reddit, peſſimaque ſymptomata prævertit. Sed tunc venæ ſectio non modo non impedit exanthematum eruptionem, ſed etiam eam quam maxime facilitat: idque nuperrime adhuc MAGNIFICO ARCHIATRO STÖRCK confirmatum eſt, qui in Noſocomio militari petechias, prout e vena ho-

hominis ibidem decumbentis fluebat ſanguis, ſenſim erumpentes vidit.

Enemata, ſi alvus diutius adſtricta eſt, ſi dolores abdominis ægrum torquentes, magnus calor, adſunt, aut revulſio a ſuperioribus partibus requiritur, proficua ſunt & omnibus medicis familiaria. Cortex Peruvianus, quando vi, & diuturnitate morbi debilitatæ ſunt fibræ muſculares, humorum diſſolutio, eorum putredo metuitur, maxime indicatur: ſed exanthematum eruptionem non aufert, quin potius eam apprime ſuſtinet. Vid. Rat. Med. Tom. III. Cap. I.

Dum autem in hoc morbo, nec durus nec plenus eſt pulſus, venæ ſectionem inſtituere non poſſunt, ſine maximo ægrotantium periculo. Hanc enim veritatem ex multis Auctoribus jam pridem intellexi; & recentiſſimum adhuc exemplum,

animum vehementer commovens habere mihi videor, ex hiſtoria, quam pag. 93. ejusdem tomi octavi referunt ipſi, de fœmina 27. annorum, quæ, cum poſt primam venæ ſectionem petechiæ diſparuiſſent, illo eodem die, ingenti cephalalgia & reſpiratione fere ſuffocante correpta eſt. Secunda venæ ſectio inſtituta fuit: nec hæc impedivit, quominus ſequenti die ſuffocatio mortem minitaretur: iterum mittebatur ſanguis, & licet is tertia illa venæ ſectione, ut dicunt, vix fluxerit, tamen ita imminebat *animi deliquium*, ut ægra tum ſub ſtragulis reponi, & aceto recreari debuerit. Atque cum ſe parum collegiſſet, affirmabat, ſe ſub ſterno corpus veluti durum ac dolens, quod reſpirare prohiberet, percipere. Et hoc plerumque ſignum eſt exanthematum vel futurorum, vel retrogreſſorum:

ita

ita enim ſæpe homines anxietatem, & pectoris oppreſſionem exprimunt; hæcque anxietas, hæc oppreſſio, niſi pulſus nimis plenus aut durus ſit, quo plus ſanguinis detrahitur, eo magis increſcunt: etenim enervatæ tunc vires, materiæ morboſæ movendæ & foras pellendæ non amplius ſufficiunt. Ita huic fœminæ acci-diſſe videtur: illa enim, etſi ſpiritum C. C. ſuccinatum &c. aſſumpſerit, & veſicantia ei fuerint applicata, tamen ſine ullo amplius apparente exanthemate, ſub finem diei tertii ab inſtituta ultima V. S. mortua eſt.

De ægrorum autem e lecto exemtione res clara eſt, & ſufficienter ex diviſ. febr. pag. 40. probata, ubi illi ipſi perhibent, ægros admodum debiles eſſe, & ad minimam auram frigidam perceptam pernicioſe habere, eorumque plures, dum ad

neceſſaria erigere corpus geſtiunt, animo linqui. Hinc & quoniam metus eſt, ne æger tam debilis (quando e lecto eximunt eum), in animi deliquium cadat, & moriatur, turpem committunt errorem, & maxime quod id faciunt, neglectis propriis monitis, ut frigidam auram captet, qua, in morbis exanthematicis, perniciosius nihil accidere poteſt.

Demum, quod ratione ortus, progreſſus, & effectus, miliaria cum variolis & morbillis comparaverim, amare conqueruntur, a meque injuriam ſibi factam putant, quod variolas aliquando ſupervenire miliaribus ſcripſerim. Verum enim vero variolas, licet ex propria illorum confeſſione & ex aliorum auctorum obſervationibus, aliquando ſupervenire miliaribus luculentiſſime probarim, id tamen non ita retuli, ac ſi magni

pon-

ponderis eſſet: at contra, eadem pagina, has illis non accedere, in illorum gratiam dedi. Quid enim intereſt, utrum variolæ miliaribus ſuperveniant, nec ne? minime inde ſequitur, miliaria eſſe factitia; quin imo variolæ, dum epidemice graſſantur, ſi miliaribus ſe ſe non adjungant, non ſine ratione crederetur, miaſma miliarium miaſmati variolarum reſiſtere: quam tamen ſententiam meam non facio.

Comparationem autem inter hos morbos, ratione ortus, progreſſus, & effectus, a me factam, etſi eam memorarint, ægreque ferant, non urgent, & prudenter certe prætereunt: nam miliarium eruptionem nequaquam ſymptomaticam vocare poſſunt, quin variolas & morbillos eodem nomine ſalutent. Quod ſi variolas & morbillos factitia & ſymptomatica eſſe ſtatuerint: tum exanthema mi-

liare, & factitium, & ſymptomaticum vocent, per me licet.

Optimo jure tamen ſemper illis objicere potero, quod ipſimet morbum miliarem deſcripſerint primarium, adeoque talem, in quo puſtulæ miliares naturaliter oriantur. Verum quidem eſt, quod & ipſum hoc negent, quodque rogent a me „ num lues venerea minus factitia ſit, „ quod Auctores Syphilici eam deſcri- „ bant tanquam morbum graviſſimum, „ cujus proprietas ſit, ut ſolida æque „ quam fluida corrumpat.

Poſtquam propria illorum verba retulero, ut mox referam, nullo modo, VIR DOCTISSIME, dubitare poteris, utrum morbum miliarem deſcripſerint primarium? ſed imprimis hic loci, præter imbellem, ne dicam ridiculam, comparationem, quam miliaria inter & morbum vene-

ne-

nereum faciunt, animadvertendum eſt, illos Medicos minime morbum, ut eſt lues venerea, maxime chronicum, a morbo plerumque valde acuto, diſtinguere. Virus venereum ſenſim magis magisque humores, & tandem ſucceſſu temporis ipſa oſſa corrumpit: hæcque corruptio eſt effectus illius veneni, ad corporis deſtructionem tendens. Miliaria vero, certo quodam morbi tempore prorumpunt, expediteque mutationem inferunt, & humores a morboſa materia liberant: igitur miliarium eruptio eſt effectus bonæ naturæ, quo corpus ſanitati reſtituitur. Hinc quid de tali comparatione cenſendum ſit, facile patet.

Vide nunc, an non diſerte morbum miliarem deſcripſerint primarium? „ eſt „ febris continua putrida, cum anxieta- „ te præcordiorum, laſſitudine, debili-

tate,

„ tate, non raro cum catarrho quodam „ juncta, cum urina & pulſu ſæpe non „ multum a conditione ſana abludentibus, „ nonnunquam cum Rheumatico artuum „ dolore, vel & dolore faucium. Cujus „ febris die 4. 7. 9. 11. 14. imo paſſim „ die quocumque non critico, poſt per- „ ceptum non raro vappeſcentis veluti „ aceti fœtorem, oriuntur ſtigmata ru- „ bra, ſeu maculæ potius, quæ mox in „ perfecta hemisphæria pellucida elevan- „ tur, colore albæ aut rubræ; quarum hæ „ minus periculoſæ illis habentur. Mo- „ le minuuntur ad diem ſuæ eruptionis, „ 4. 5. 6. 7. exſiccantur, & in ſquam- „ mas ut plurimum fatiſcunt. *Debiles ad-* „ *modum ſunt ægri, & ad minimam au-* „ *ram frigidam perceptam perniciosè ha-* „ *bent: imo plures, dum ad neceſſaria eri-* „ *gere corpus geſtiunt, animo linquuntur.*

Fe-

Febris miliaris, inquiunt, eſt febris continua putrida cum anxietate circa præcordia, laſſitudine & debilitate tanta, ut, dum ægri corpus tantummodo ad neceſſaria erigere volunt, plures animo linquantur. Cujus febris die 4. 7. 9. 11. 14. puſtulæ miliares prorumpunt. Ergo morbum deſcripſerunt primarium, morbum, qui ſua natura puſtulas miliares producat, morbum, in quo ſalva conſcientia ægros e lecto eximere non poſſunt.

Non item verum eſt, dum dicunt, quaſi id ego ſcripſiſſem „ me Medicos „ frequentare, quibus quot annis innu„ meri exanthematici curandi committan„ tur, qui tamen in febre ſimpliciter mi„ liari venam non tundant, qui veſican„ tia, nunquam niſi retrocedente efflore„ ſcentia ac debilitato vehementer inde „ ægro admoveant. Rat. Med. Tom. „ 8. p. 146.

At-

Atque ut porro clariſſime perſpicias, quid ejusmodi ſermocinationibus tribuendum ſit, ad ſequentia hæcce, quæ in mea diſſertatione Cap. V. de miliarium curatione habentur, nonnihil attendas velim:
„ itaque aliquando *venæ ſectio*, & medi-
„ camenta antiphlogiſtica, aliquando,
„ contrario plane modo, excitantia ſti-
„ mulantia requiruntur. Venæ ſectio ta-
„ men, quod omnibus dictum velim,
„ nullo alio miliaribus adjuncto morbo
„ rariſſime indicatur, ac magno cum æ-
„ grotantium periculo, errare illos, qui
„ ob dolorem capitis, aut anxietates,
„ nulla habita pulſus ratione, eam inſti-
„ tuunt, certum eſt. . . . . . Nihilomi-
„ nus ſi magna febris cum pulſu duro de-
„ prehenditur, venæ ſectio, quæ horren-
„ da ſæpe mala prævertit, ac miliarium

„ eru-

„ eruptionem tunc facilitat, non ſolum „ tuto inſtitui poteſt, ſed & debet. „

Ex his utique evidenter cernis, VIR CLARISSIME, quam maligne de me perhibeant, cum præter omnem veri ſpeciem, a me, aliisque Medicis, mihi familiaribus, venæ ſectionem in morbo ſimpliciter miliari, improbari narrant. Clarius enim, quam dixi, venæ ſectionis neceſſitatem, etiam in morbo ſimpliciter miliari, ſtatuere non potuiſſem, hoc ſolum monui, quod, qui, nulla habita pulſus ratione, ob dolorem capitis, aut anxietates, eam inſtituunt, ægrotantis vitam (id quod plusquam ſatis verum ab eo tempore forſan deprehenderunt) in diſcrimen facile conjicere poſſint. Sed, inquiunt, venæ ſectionem in acutorum principio, ſi *nihil vetat*, egregie conducit. Et ego reſpondeo, quod etiam in acutorum principio,

pio, venæ ſectionem inſtituere, ſi *nihil indicat*, omnino ſit empirici.

Dein hæc addidi, „quando autem vires
„ aliquantulum labaſcere videntur, ex-
„ citandæ ſunt adjuncto leni ſtimulo &c.
„ verum non raro accidit, ut pulſus mi-
„ nimus, & vires penitus proſtratæ ſint;
„ atque tunc ſtimulantia excitantia ſum-
„ me neceſſaria ſunt - - - - hoc in caſu
„ veſicantia exoptatum ſæpe præſtant
„ effectum.

Unde patet, quod non dixerim expectandum eſſe, dum diſpareat efflorescentia, ut applicentur veſicantia, ſi vires debiliores ea requirunt: cum priusquam de exanthemate proſtante vel minimum fecerim verbum, neceſſitatem applicandi veſicantia memoraverim. Novi enim optime, ad excitandas naturæ vires, ad materiam morboſam foras provocandam,

in

in tota Medicina nihil efficacius quam veſicantia reperiri, idque in mea diſſertatione notavi, contra eos, qui, dum in alios practicos, quaſi medicamentis alexipharmacis exanthema miliare generarent, fœdis calumniis invehuntur, ne minimam quidem mentionem de veſicantibus fecere.

Tunc, cum meam diſſertationem ſcripſi, illos in eo mecum conventuros arbitrabar, quod veſicantibus imprudenter applicatis, perinde ac ab intempeſtivo cardiacorum uſu, humorum degeneratio naſci poſſit: dummodo quot veſicantia applicentur, & cardiaca qua doſi in morbis acutis exhiberi ſoleant, conſideretur. At plane fefellerunt opinionem meam: ſiquidem non ſolum calorem tantum a veſicantium applicatione, quantum ab aſſumtis cardiacis, excitari poſ-

ſe negant, ſed etiam, quod mireris, veſicantia *potius imminuere, quam augere motum humorum, probare conantur.*

Alia & nova eſt illa hypotheſis: ſed eam male etiam defendunt, imo ipſimet deſtruunt eam; nam dum alibi veſicantia, ubi vis vitæ debilior eſt, quam ut morbum coquat, extollunt, tum omnino veſicantium virtutem, ſtimulantem, excitantem, & calefacientem probant.

Veſicantia, in partibus, quibus applicantur, inflam̃ationem excitare, eam̃que in gangrænam augere poſſe, certum eſt, hinc eorum quatuor vel quinque applicata inflammationem in totidem locis excitabunt; ſed tunc ex tot inflammationibus, & ex dolore, dum epidermis, acrimonia cantharidum a ſubjecta cute ſolvitur, excitato, febris augeatur neceſſe eſt. Dum ab applicatis veſicantibus ſtimulata vaſa

in

in frequentiores contractiones cientur, ſanguinem ad partem vellicatam celerius advocant quidem, ſed etiam eum celerius verſus cor pellunt, quod tunc majori & celeriori humorum affluxu extimulatum, frequentius & fortius ſeſe contrahendo, motum auget per reliqua corporis vaſa. Atque hanc rationem eſſe credo, quare ægris, poſt magnam cum morbo luctationem in agone fere conſtitutis, cum pulſu parvo debili & celerrimo ſæpe veſicantia proſint: in his enim debilitatæ, vi & diuturnitate morbi, fibræ vaſorum muſculares, vix humores, qui adhuc ſuperſunt, per vaſa movent; admotis autem veſicantibus motus & calor augetur primo in locis, quibus hæc eadem veſicantia applicantur, ac poſt aliquot horas pulſus plenior, fortior apparet in reliquo corpore. Nec improbabile videtur, can-

tharidum acrimoniam ſe in corpus inſinuare, cum ab harum applicatione, toties ſtranguriam natam eſſe conſtet.

Igitur, ſi pulſum, antea ob fibrarum muſcularium debilitationem & liquidi nervei defectum, languentem, veſicantia pleniorem, & fortiorem reddere potuerint, id in principio, vel & alio morborum acutorum tempore, ubi aut ſufficiens, aut nimia humorum copia adeſt (ut enim illi de intempeſtivo cardiacorum uſu loquuntur, ita etiam ego de intempeſtiva veſicantium applicatione ſermonem facio) tanto magis efficient, quod & vires validiores ſint. Hinc illi, qui puſtulas miliares in Germania obvenientes a methodo calida repetunt, acrius longe in veſicantia, quam in alexipharmaca invehi debuiſſent. Etenim nulla veritate unquam dicere poſſunt, tantam hic a Medicis

ale-

alexipharmaci doſin exhiberi, quæ talem in corpore calorem excitet, qualis a quatuor vel quinque veſicantium applicatione obſervatur.

Veſicantia, ait ILLUSTRISSIMUS L. B. „ van SWIETEN, calorem excitant illo „ in loco cui applicantur, & dein toti „ corpori caloris augmentum faciunt. „ Imprudenter applicata corpori Fe- „ brim, ſitim, calorem urentem, „ halitum cadaveroſum, moleſtiſſi- „ mam ſtranguriam faciunt, imprimis „ cantharides, quæ ideo a Dioſcoride „ inter venena recenſentur. Omnia hæc „ agunt ratione ſtimuli quo languentem „ motum ſanguinis excitant, & vi fun- „ dente, qua pituitoſum iners dividunt „ & attenuant. Hinc in omnibus mor- „ bis languidis & frigidis tanti uſus. *Et* „ *alibi*: Adeoque videtur concludi poſſe,

„ quod cantharidum uſus minime tutus
„ ſit, ubi valida febris, calor magnus,
„ & putredinis metuendæ ſigna ſunt.

Equidem venæ ſectionibus iteratis, ægrum præparandum eſſe volunt: at utique hoc ipſo, quod iteratis venæ ſectionibus ægrum præparare debeant, antequam veſicantia tuto applicare poſſint, patet evidentiſſime, quod ab applicatis veſicantibus augmentum caloris, & humorum rarefactionem metuant.

Poſſem utique, ſi opus foret, ad confirmandam ſententiam meam, innumeros citare Autores: ſed alioquin hac ætate omnes norunt practici, in multis caſibus, & maxime ubi copia vel peculiari indole materiæ morboſæ, natura oppreſſa nec coctioni nec criſi ſufficit, nihil certius quam veſicantia, nihil potentius, ad excitandas vires vitales haberi poſſe. Itaque illi, medicamenta cardiaca, quæ par-

va doſi & bene indicata exhibentur, incuſando, ſuper quatuor vel quinque veſicantibus applicatis, altum tenendo ſilentium, de lana caprina diſputant. His igitur miſſis, rationes nonnullas, quas ad probandum, in aliquibus hujus loci Noſocomiis, arte generari exanthemata, attulere, TIBI, VIR DOCTISSIME, adhuc exponam.

In tractatu de febrium diviſione & in Epiſtola ad Amicum, quatuor citarunt Auctores, HOFFMANNUM nempe, FUCHSIUM, TRUMPHIUM & HASENÖHRL, quorum quidam inviti & male intellecti citati ſunt, alii (neſcio vero qua ſingulari obſequentia) concedunt ſe pauca exanthemata vidiſſe, eodem quo ſcribunt tempore & aſſerunt, quod ſæpe miliaria, toties, multoties exanthemata, tum petechialia, tum miliaria effloruiſſe viderint.

Quod HOFFMANUS miliaria naturalia deſcripſerit & ea vocaverit critica, omnibus, qui hujus viri opera legerunt, notum eſt. FUCHSIUM tanquam hominem, in hac re, ſibi in integrum contradicentem, omnimodeque hallucinantem refutavi. TRUMPHIUM male citatum fuiſſe, ad condemnandos eos, qui credunt, miliaria eſſe naturalia & critica, ex eo probavi, quod is, in harum puſtularum eruptione omnem ægrorum ſalutem poſuerit. Et in Tomo octavo rationis medendi, ubi ad omnia argumenta, quæ pro naturali miliarium origine, eorumque ſalutari effectu adſtruuntur, reſpondere ſtatuerant, ipſi fatentur, rem de tribus hiſce Auctoribus, ut dixi, ſe ſe habere. Sed non idem faciunt ratione Egregii HASENÖHRL: non in ſuo Noſocomio, inquiunt, non in ſua privata praxi,

xi, ſed in aliis Noſocomiis, ſæpe, toties, multoties, vidit ille Medicus emicuiſſe exanthemata. Ecce modum quo id monent „ ut paucis multa com-
„ prehendam, an me mecum diſſentien-
„ tem, ſincerus homo ſuſpicabitur, dum
„ in cathedra v.g. dico, pauca miliaria
„ mihi in Noſocomio obtingere, & dum
„ paulo poſt auditoribus aſſero, me in
„ Urbe, ac ſuburbiis, eadem ſæpe, mul-
„ toties, pluries emicantia obſervare?
„ ita nullam in libro egregii HASENÖHRL
„ contradictionem infert, quod pauca
„ miliaria viderit in ſuo Noſocomio, quod
„ plura viderit alibi, ſive in altera ſui No-
„ ſocomii parte, cui non præerat ipſe,
„ ſive in ſua privata praxi.

Perpende, quæſo, VIR ÆQUISSIME, an non illi Medici, aperte ſecum pugnent: perpende, inquam, ex ſequen-

tibus, an non de morbis, quos in ſuo Noſocomio curandos habuit, locutus ſit D. HASENÖHRL?

„ Noſocomium, inquit, in quo praxim facio, numeroſos complectitur ægros, quos inter acuti plerique, chronici pauciores, & idcirco ampliſſimus panditur obſervanti campus. Varii ægrotantium caſus in decurſu ſubjiciuntur, quos penes lectos ſollicite adnotaveram, ut confirmarem illa, quæ hinc inde aſſeruntur. Epidemiam hoc anno vidi nullam, exanthemata pauca ſeſe offerebant, quorum ortum atque obitum diligenter obſervavi. . . . . Sæpe & animadverti, in morbis, quos ex integro dispulit ſudor, effloruiſſe miliaria. In febribus catarrhalibus, peripneumoniis, toties ſine dierum lege, aut levamine emerſerunt exanthemata . . . . . . Ver

„ hyeme conſtantius erat, characterem
„ tamen febrium inflammatoriarum non
„ multum immutavit, ſed & ſimul exan-
„ themata, tum petechialia, tum
„ miliaria, brumali tempore rariſſime vi-
„ ſa, cum febribus catarrhalibus dictis
„ denuo emerſerunt.

Ex his omnibus facile judicabis, meritoque concludes, D. HASENÖHRL & deſcripſiſſe ſui Noſocomii morbos, & exanthemata non pauca in eodem vidiſſe; ſed imprimis id tibi, VIR CLARISSIME, notandum eſt, quod egregius ille Medicus præmonuerit, in ſuo Noſocomio pandi ampliſſimum obſervanti campum; quod penes lectos ſollicite, morbos, maxime ortum abitumque petechiarum & miliarium, quæ cum febribus catarrhalibus denuo emicuerunt, obſervarit; quod denique pagina 2da præfa-

tionis

tionis ſuæ, multoties ægros conferto exanthemate ſcatentes viderit.

Quod autem CL. idem Vir, pergunt, miliaria, una cum aliis bonis evacuationibus erumpentia neget eſſe critica, nec his, ſed aliis evacuationibus criſeos concedat prærogativam, id ideo fecit: *quia Medicus rationabilis aliter facere non poteſt.* Rat. Med. Tom. VIII. pag. 179.

Si quis vero pari ratione illis diceret, ſudorem cum aliis evacuationibus contingentem, licet ſymptomata levet, aut penitus tollat, non poſſe dici criticum, ideo, quod unus, cujus animum inceſſit forte litigandi mala cupido contradicat, tum ſine dubio reſponderent, ſed modeſte primo „ id quod acutis in morbis fit, „ & die critico fit, & cum ſanitate ſen„ ſim redeunte fit, id ſane criticum eſt, „ vel nihil uſpiam criticum dici poteſt;

„ ſed

„ ſed attenti practici teſtantur hoc de ſu-
„ dore; ergo vel hic ſudor criticus eſt,
„ vel in tota medicina nihil critici ex-
„ ſiſtit. Poſtea ſi nec dum optimis ſuis argumentis tali homini perſuadere poſſent, ſudorem, etſi aliæ ſimul contingant evacuationes, tamen criſeos nomen mereri, tunc forſitan, & merito quidem, hunc hominem irrationabilem, & judicii expertem pronunciarent. Sed vide quid eadem pagina addant „ ſat ſuperque de-
„ monſtratum eſt, miliaria & petechias,
„ *nunquam* critica, *ſemper* vero eſſe ſym-
„ ptomatica: demonſtrationes pluries at-
„ tuli. Quid ergo de iiſdem cum aliis bo-
„ nis evacuationibus conſpicuis, cogi-
„ tandum, niſi quid pravum, quid indo-
„ mabile, bonitate naturæ ſimul expel-
„ li de corpore, dum cocta expellun-
„ tur.

Quis

Quis jam terribilem, qui hic ſubeſt, errorem non animadvertit? ægrorum antea lecto exemtione, venæ ſectione &c. exanthematum eruptionem jam factam auferri, futuram, ubi etiam omnia ſymptomata latentis exanthematis præſaga aderant, præcaveri volebant: horumque exanthematum retrogreſſum non eſſe timendum aſſerebant. Nunc vero, denuo converſi, ſponte fatentur miliarium & petechiarum materiam eſſe quid pravum, quid indomabile, quod bonitate naturæ, una cum aliis evacuationibus expellitur de corpore; in ſummum igitur ægrotantium damnum manifeſte laborant, dum materiam adeo pravam in corpore retinent, aut in idem repellunt, qua ſe benigna natura liberare conatur.

An præterea putant, etiam in benignis morbis, tantam humorum dege-

ne-

nerationem fieri, ut ex ea naſcatur tale quid pravum, ac indomabile, quod coctionem non patiatur? ſane hoc ipſi benignitatis vocabulo repugnat. An pariter variolæ debent dici ſymptomaticæ, quod illarum materia in corpore domari non poſſit?

Etſi de petechiis hic agere non ſit animus, tamen cum de illis & de miliaribus promiſcue, quaſi unus idemque morbus eſſet, locuti ſint, dixerintque ſe ſat ſuperque demonſtraſſe, nec petechias, nec miliaria unquam critica eſſe: & aliquid in contrarium ex Egregio HASENÖHRL afferam, ex quo rurſus, CLARISSIME VIR, intelligere poteris, hunc Medicum vidiſſe in ſuo Noſocomio petechias vere criticas. Audiamus eum loquentem „ Ubi morbus regulariter de„ currebat, quarto vel ad ſummum ſe„ ptimo die emergebant in ſuperficie

„ cutis„

„ cutis ſtigmata rubra, læti admodum
„ coloris, cum levamine omnium ſym-
„ ptomatum, modo punctula ſat par-
„ va æmulantia, modo late magis paten-
„ tia, in collo, pectore, & cordis ſcro-
„ biculo apprime conſpicienda, mox per
„ reliquum corpus diffuſa apparebant. ---
„ Oculi antehac triſtes jam incipiebant
„ fieri vividiores; mens conſtabat;
„ pulſus, antea debilis, inſurgebat;
„ reliqua ſymptomata, ut vigiliæ, deliri-
„ um, ſitis, aurium tinnitus, vel ceſſa-
„ bant integre, vel ſaltem plurimum im-
„ minuebantur; functionum exercenda-
„ rum major alacritas; *maculæ petechia-*
„ *les* ſenſim minus coloratæ fiebant, tan-
„ dem die decimo quarto vel decimo
„ ſeptimo, diſparebant, aut cum levi
„ deſquammatione epidermidis, ſecede-
„ bant, appetitus redibat, vires reſtau-

„ rabantur. *Et poſtea* - - - „ Alios 4. 5. „ & 6to. continuo ſopore ſepultos & ob- „ ſcure delirantes notavi, quibus ſepti- „ mo vel nono die oborto leni ſudore „ petechiis prodeuntibus melius habere „ contigit. *Et alibi.* - - „ Funeſtum „ quoque & exitiale erat ægris, in qui- „ bus ſubito diſparebant exanthemata: „ perniciofa enim illico exurgebant ſym- „ ptomata, reſpiratio fiebat frequens, „ anhelofa, inæqualis, pulſus debilis, „ celer, intermittens, ſudor frigidus in „ fronte & jugulo; tandem mors.

Qui ſtatuunt, petechias ſemper eſſe ſymptomaticas, qui ſuam ſententiam Auctoritate D. HASENÖHRL firmant, videant nunc quod ille Medicus, *rationabilis* tamen, anno 1758. frequenter petechias obſervarit criticas, nec adeo illas ægrorum e lecto exemtione, aut repeti-

tis venæ ſectionibus præcaverit aut retropulerit, ut potius eas optarit, timueritque ſummopere, ne retrocederent. Hunc quidem morbum, quem petechiæ toties critice judicarunt, fuiſſe epidemicum reſpondere poſſent: ſed reſponſum iſtud, quo petechias in morbis tantummodo epidemicis criticas obſervari ſtatuerent, utique nullum eſt. Ne quid ultra proferant inutile, in mentem ſibi ſerio revocent, ſe pronunciaſſe, exanthemata, tum miliaria, tum petechialia, ſemper eſſe ſymptomatica, ſemperque, vel ex morbi malignitate, vel erroneo naturæ niſu, vel denique ab humoribus degenerantibus, oriri, cujus rei falſitatem, ut opinor, facile vident, & recte quidem inde, quod Egregio HASENÖHRL petechiæ, quæ morbum epidemicum critice judicabant, frequenter obvenerint:

ergo

ergo petechiæ non ſunt ſemper ſymptomaticæ. Si in morbo epidemico petechiæ fuerint criticæ: tum ſalutari naturæ niſu productæ ſunt; ergo non ſemper, quæ in morbis occurrunt petechiæ, a degeneribus humoribus oriuntur. Si in morbis epidemicis ſponte & bono cum effectu prorumpant: quidni illæ in morbis ſporadicis prorumpentes poſſent naturales & criticæ eſſe?

Non modo petechias, in quarum eruptione omnem ægrorum ſalutem poſuit, ſed etiam miliaria omnino critica, ſe vidiſſe affirmat Egregius HASENÖHRL: ita pagina 14. id ipſum perhibet „ Die
„ 17$^{mo.}$ confertim prodibant miliaria alba
„ cum ingenti ſymptomatum leva-
„ mime & pagina 32. de alio ægro a-
„ gens „ DIARRHOEA autem 6$^{to.}$ &
„ 7$^{mo.}$ die continuavit, viresque ægræ

„ magis dilabi videbantur - - - inde fa-
„ ctum eſt, ut aſſumptis aliquot doſibus
„ Diarrhoea ex integro reprimeretur,
„ peripheria corporis madeſceret, pau-
„ cæ petechiæ, quibus miliaria numero-
„ ſiſſima, tum rubra, tum alba erant
„ interſperſa, læte efflo reſcerent, cum
„ notabili ægrotæ levamine.

Eſt igitur luce meridiana clarius, quod D. Hasenöhrl ſe ipſum refellat in Præfatione libri de Hiſtoria trium morborum, dicentem, exanthemata copioſa, non perinde, ac alias evacuationes largas, critice judicare morbum, ob hanc unicam cauſam, quod multoties illos, qui conferto exanthemate ſcatebant, gravius ægrotaſſe illis, qui pauco macularentur, viderit.

Ad hoc quidem jam reſponderat Frater meus, dixeratque, quod ægri magis mi-

nus-

nusve afficiantur, prout major vel minor eſt copia materiæ illius, quæ morbum fecit, quodque in morbis pulmonicis quoque & homines, qui copioſa reddebant ſputa, & alios, qui in febre ardente copioſe ſudabant, longe gravius ægrotaſſe viderit, iis, qui minus exſpuebant, qui minus ſudabant: quin tamen inde concludi debeat, ſputa & ſudores, non poſſe morbum critice judicare; cum, ubi magna illius materiæ copia eſt, quæ morbum poſuit & continuavit, longe majori conamine indigeat natura, ad eam expellendam, quam ſi parva tantum hujus materiæ copia fuit.

At illi, qui ante quatuor annos ſcripſerunt, qui & hodiedum defendunt, miliaria ſemper eſſe ſymptomatica, ſuam interponunt auctoritatem, ſcientiam, experientiam, atque ſtatim rogant, an non

ex tali ratiocinio juſte quis concludat, nec ſputa, nec ſudores, critice judicare morbos? *Evacuatio critica, inquiunt, magnitudini morbi reſpondeat oportet:* Utique & hoc recte agnovit, monuitque Frater meus. Sed rogo etiam illos Medicos: an, dum morbus gravis eſt, licet evacuatio critica, magnitudini morbi reſpondeat, mox ante vel ſub evacuatione critica, homo non poſſit in majori diſcrimine verſari, quam antea: & an non longe majori labore criſin ferat, quam is, qui leviori morbo affectus eſt; ſi id ignorent, quod magnum eſt in medicina, volvant iterum ILLUSTRISSIMI L. B. VAN SWIETEN commentaria: ex his enim intelligent (quod jam in mea diſſertatione relatum habetur) dari criſes, quæ non modo ægros magis debilitant,

litant, ſed quæ illis etiam aliquando mortem inferant.

„ Omnium ergo manifeſtiſſimæ criſes, inquit, „ quas & maximæ perturbatio-
„ nes tum comitantur, fiunt illo morbi
„ tempore, quando morbus in ſtatu, id
„ eſt, in apice ſui incrementi conſtitui-
„ tur, & collectis viribus æquo quaſi
„ marte dimicat cum illis, quæ in ægro
„ de ſanitate ſuperſunt, donec victrix
„ natura morbum ſuperet, vel victa
„ morbo ſuccumbat. Prior bona criſis,
„ poſterior mala dicitur.

Quid ad hoc reſpondebunt? dicere ſaltem non poterunt, exanthemata ſemper malam eſſe criſin: cum illi ipſi ſæpe obſervarint, hæc eadem exanthemata fuiſſe ſuis ægris ſalutaria. Spero itaque, fore, ut impoſterum neque exanthemata ob dictam cauſam vocent

ſym-

ſymptomatica, neque Egregium HASENÖHRL, minus adhuc Fratres Miſericordiæ citent, ad confirmandam ſuam de arte miliaria generandi hypotheſin.

Tu vero, CLARISSIME BALDINGER, quem longiori hac Epiſtola jam nimis diu detinui, & otio, melioribus certe negotiis deſtinato privavi, hanc mei ſermonis longitudinem benignus excuſa, ſerio perpendens, id eſſe commune Tyronum vitium, ut, cum ſint impares magiſtris ratiocinio, ſaltem verborum multitudine eos imitari, & quam proxime aſſequi conentur.

VALE.